KENTLEŞME VE KENTSEL ALAN SORUNLARI – 3

EDİTÖR
PROF.DR. YAŞAR BAHRİ ERGEN
(YÜKSEK MİMAR-KENT PLANCISI)

İKSAD
Publishing House

KENTLEŞME VE

KENTSEL ALAN SORUNLARI – 3

EDİTÖR
PROF.DR. YAŞAR BAHRİ ERGEN
(YÜKSEK MİMAR-KENT PLANCISI)

YAZARLAR

Prof. Dr. Barış ERGEN
Prof. Dr. Bilge ARMATLI KÖROĞLU
Prof. Dr. Ebru V ÖCALIR
Prof. Dr. Mehmet Emin BARIŞ
Prof. Dr. Öner DEMİREL
Prof. Dr. Yaşar Bahri ERGEN
Doç. Dr. Demet EROL
Doç. Dr. Mustafa ERGEN
Doç. Dr. Zuhal ÖZÇETİN
Dr. Öğr. Üyesi ZEYNEL YETKİN
Öğr. Gör. Dr. Nihan ŞENSOY
Dr. Bilgenur AK
Dr. Duygu ÖZKIR
Dr. Emrah TÜRKOĞLU
Dr. Fahriye YAVAŞOĞLU
Dr. N. Tunga KÖROĞLU
Arş. Gör. Seher Simay KUŞOĞLU
Büşra ERDEN
Cafer KILIÇASLAN
Mimar İdris YALÇIN

İKSAD
Publishing House

Copyright © 2024 by iksad publishing house
All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed or transmitted in any form or by
any means, including photocopying, recording or other electronic or mechanical methods, without the prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law. Institution of Economic Development and Social Researches Publications®
(The Licence Number of Publicator: 2014/31220)
TURKEY TR: +90 342 606 06 75
USA: +1 631 685 0 853
E mail: iksadyayinevi@gmail.com
www.iksadyayinevi.com

It is responsibility of the author to abide by the publishing ethics rules.
Iksad Publications – 2024©

ISBN: 978-625-378-058-6
Cover Design: İbrahim KAYA
December / 2024
Ankara / Türkiye
Size = 16x24 cm

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ / EDİTÖRDEN

Prof. Dr. Yaşar Bahri ERGEN……...……1

BÖLÜM 1

YERLEŞME ALANLARINDAKİ İMAR YASASI İLE YÖNETMELİKLER ARASINDAKİ ÇELİŞKİLERİN KENT İMAR PLANI VE UYGULANMASINDA OLUŞTURDUĞU SORUNLAR

Prof. Dr. Yaşar Bahri ERGEN……...……3

BÖLÜM 2

KAYSERİ'DE CORINE VERİLERİ BAĞLAMINDA ARAZİ ÖRTÜSÜNÜN DEĞİŞİMİ 1990-2018

Cafer KILIÇASLAN

Prof. Dr. Barış ERGEN……..19

BÖLÜM 3
ÜÇÜNCÜ MEKANLAR:
KENTTE YARATICILIK VE İNOVASYONU YENİDEN DÜŞÜNMEK

Prof. Dr. Bilge ARMATLI KÖROĞLU……33

BÖLÜM 4

KENT MERKEZLERİNİN CANLANDIRILMASIN İÇİN ALIŞVERİŞ CADDESİ YÖNETİMİ

Dr. N. Tunga KÖROĞLU

Prof. Dr. Bilge ARMATLI KÖROĞLU……..……..49

BÖLÜM 5

6 ŞUBAT 2023 KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİ SONRASINDA ESNAFIN DURUMU: ELBİSTAN ÖRNEĞİ

Prof. Dr. Ebru V ÖCALIR

Doç. Dr. Demet EROL

Dr. Emrah TÜRKOĞLU

Dr Fahriye YAVAŞOĞLU

Büşra ERDEN……65

BÖLÜM 6

ALTINDAĞ'DA BİR TEPE; HIDIRLIKTEPE

Doç. Dr. Demet EROL……..……..……95

BÖLÜM 7

KAPADOKYA'NIN İLK SINIR TANIMLARI VE İLK PLANLAMA YAKLAŞIMLARI

Doç. Dr. Demet EROL……...…...……...…….115

CHAPTER 8

EFFECTIVENESS OF COASTAL PLANNING IN TÜRKİYE WITH REGARD TO PAST EXPERIENCES

Prof. Dr. Mehmet Emin BARIŞ

Res. Assist. Seher Simay KUŞOĞLU…….……..145

BÖLÜM 9

KENTSEL TASARIM REHBERLERİNİN PEYZAJ TASARIMINA ETKİSİ: SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PERSPEKTİFİ

Dr. Bilgenur AK,

Prof. Dr. Öner DEMİREL…….……167

BÖLÜM 10

KENTLEŞMENİN GETİRDİĞİ SU YÖNETİMİ SORUNLARI: PEYZAJ TASARIMI İLE ÇÖZÜMLER

Dr. Bilgenur AK,

Prof. Dr. Öner DEMİREL…….……191

CHAPTER 11

GARDEN AS A REFLECTION OF HISTORY AND CULTURE

Lect. Dr. Nihan ŞENSOY

Res. Assist. Seher Simay KUŞOĞLU

Prof. Dr. Mehmet Emin BARIŞ …….……..…….213

CHAPTER 12

WATERFRONT DESIGN IN URBAN AREAS: COMPARATIVE STUDY OF ORDU MELET RIVER AND CHICAGO RIVER FRONTS EXAMPLES

Lect. Dr. Nihan ŞENSOY……241

CHAPTER 13

ACOUSTIC AND ENVIRONMENTAL SOLUTIONS: INNOVATIVE USES OF BAMBOO AND BORON IN SUSTAINABLE BUILDING DESIGN

Assoc. Prof. Dr. Zuhal ÖZÇETİN

Architect İdris YALÇIN……..……..263

BÖLÜM 14

MİMARİ BİR ELEMAN OLARAK İSTİNAT DUVARLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Dr. Öğretim Üyesi ZEYNEL YETKİN…….……321

BÖLÜM 15

İNGİLTERE'DE MEKÂNSAL PLANLAMA VE PEYZAJ PLANLAMA İLİŞKİSİ

Dr. Duygu ÖZKIR ……..…….331

CHAPTER 16

THE EMERGENCE OF THE NEED FOR URBAN TRANSFORMATION IN THE CITY OF ZONGULDAK AS A RESULT OF DEINDUSTRIALIZATION WITHIN THEHISTORICAL PROCESS

Assoc. Prof. Dr. Mustafa ERGEN ……...…….383

BÖLÜM 5

6 ŞUBAT 2023 KAHRAMANMARAŞ DEPREMLERİ SONRASINDA ESNAFIN DURUMU: ELBİSTAN ÖRNEĞİ[1]

Prof. Dr. Ebru V ÖCALIR[2]

Doç.Dr. Demet EROL[3]

Dr.Emrah TÜRKOĞLU[4]

Dr Fahriye YAVAŞOĞLU[5]

Büşra ERDEN[6]

DOI: https://dx.doi.org/10.5281/zenodo.14571756

[1] Bu kitap bölümü, 6.Şubat 2023 Elbistan depremi sonrasında Elbistan'da küçük ve orta ölçekli girişimcilerin (KOBİ'lerin) deprem kaynaklı uğradıkları zararın tespit edilmesini hedefleyen 123K263 1002B projesi kapsamında TÜBİTAK tarafından desteklenmiştir.

[2] Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, e-mail: ebruocalir@gazi.edu.tr Orchid: 0000-0001-8381-1308

[3] Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, e-mail: edemet@gazi.edu.tr Orchid: 000-0002-1705-4297

[4] e-mail: emrahturkogluu@gmail.com Orchid: 0000-0003-4539-3429

[5] Gazi Üniversitesi, Afet Yönetimi ve Deprem Mühendisliği Uygulama ve Araştırma Merkezi; Fırat Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü. e mail: fahriyeyavasoglu@gmail.com Orchid: 0000-0003-0771-237X

[6] HK Planlama Mühendislik Danışmanlık. İnşaat Bilişim ve Ticaret A.Ş., Ankara, e-mail: busraerden46@gmail.comOrchid: 0000-0003-2646-877

GİRİŞ

6 Şubat 2023 günü Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçelerinde meydana gelen 7,7 (65 saniye süren) ve 7,6 (45 saniye süren) şiddetinde iki büyük deprem meydana gelmiştir. Bu iki büyük deprem ve artçılarının sonucunda yıkılan konutlarda binlerce insan hayatını kaybetmiş, binlerce depremzede hasar alan yapılarda yaralanmıştır. Dünya tarihinde karada meydana gelen en büyük deprem olarak kayıtlara geçen bu iki deprem, Kahramanmaraş, Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Hatay, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa illerinde adeta bölgenin morfolojisini değiştirmiştir. İki depremin açığa çıkardığı enerji yaklaşık 500 atom bombasının oluşturduğu etkiye sahiptir. Yıkıcı etkileri oldukça büyük olan afette, binaların yıkılması ve can kayıplarının yanı sıra, özellikle merkez alanlarında işletmelerin yıkılması ve ekonomik yapının da buna bağlı olarak sarsılması, kent ve kentli için bundan sonraki iyileşme süreçlerini de sekteye uğratacaktır. Bu afet sonrası Elbistan'da KOBİ'leri ilgilendiren değişimin en kısa sürede yerinde incelenmeye başlanması ve sahadan bilimsel verilerin toplanması, acil eylem planları oluşturabilmek için öncelikli önem arz etmektedir.

Bu çalışmanın hedef noktası olan bölgede (Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa), Türkiye nüfusunun yaklaşık 14,01 milyonunu (%16,5) yaşamaktadır. Deprem sonrası can kaybı ve yaralı sayısı net olarak ortaya konamamaktadır ancak 19 Şubat 2023 itibarıyla 1.200.000'den fazla kişi başka bölgelere göç etmiştir (World Bank, 2023a). Adana, Adıyaman, Diyarbakır, Elazığ, Gaziantep, Hatay, Kahramanmaraş, Kilis, Malatya, Osmaniye ve Şanlıurfa'daki doğrudan fiziksel hasarlara odaklanan Küresel Hızlı Afet Sonrası Hasar Tahmini (GRADE) Raporunda da, 1,25 milyon kişinin orta ila şiddetli hasar veya binanın tamamen çökmesi nedeniyle geçici olarak evsiz kaldığı tahmin edilmektedir. Raporda ayrıca tahmini hasarların %81'inin yaklaşık 6,45 milyon kişinin (Türkiye'nin toplam nüfusunun yaklaşık %7,4'ü) yaşadığı Hatay, Kahramanmaraş, Gaziantep, Malatya ve Adıyaman illerinde meydana geldiği vurgulanmaktadır (World Bank, 2023b). Yine Dünya Bankasının verilerine göre depremlerin doğrudan zararının 34,2 milyar ABD Doları olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakam Türkiye'nin 2021 GSYİH'sının yüzde 4'üne eşdeğerdir. Bu 34,2 milyarın %53'ü (18 milyar dolar) konut binalarında, % 28'i (9,7 milyar dolar) konut dışı kullanımlarda ve % 19'u (6.4 milyar) ise altyapıda olduğu tahmin edilmektedir (World Bank,

2023b). Ortaya çıkan maliyetler farklı araştırma kuruluşlarınca da benzer şekilde saptanmıştır. Örneğin bu maliyetleri Verisk Analytics Inc. en az 20 milyar, JP Morgan ise yaklaşık 25 milyar dolar, Karen Clark and Company ise yaklaşık 20 milyar dolar olarak tahmin etmektedir. Dünya Bankasının raporunda yeniden yapılanma ve dolayısıyla yeniden inşa etme maliyetinin verilen rakamların iki katından fazla olacağı vurgulanmaktadır. Aynı zamanda GSYH kayıplarının genel ekonomiyi de olumsuz etkileyeceği ve maliyetlerin tahminlerden çok daha yukarı çıkabileceği ifade edilmektedir.

Bölgedeki sanayinin tekrar yapılanma sürecinde tedarik zincirlerin hızla tekrar kurulması önceliklidir. Mekânsal olarak belirli yerlere yığılan üretim birimlerinde düşük ücretli ve düşük teknoloji sanayilerin ekonomik kalkınmada rolleri büyüktür. Önemli olan farklı ekonomik üretim kapasitelerine rağmen işbirliği yaparak rekabet edebilme başarısını sağlayabilmektir (Scott, 2006).

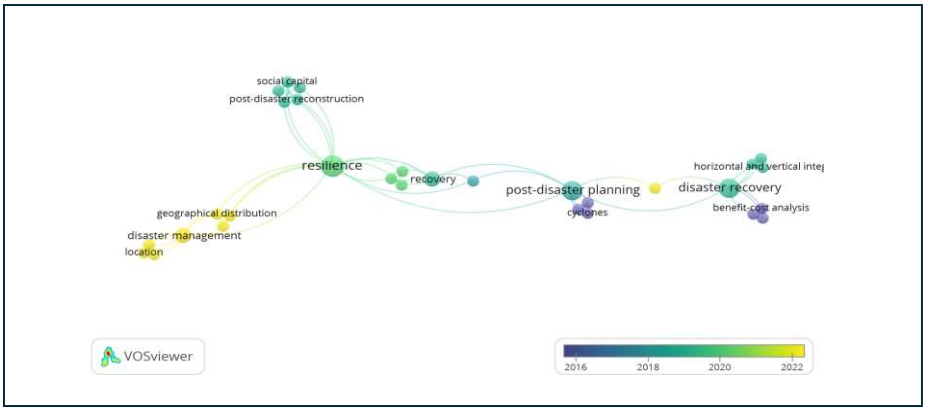
1. LİTERATÜR ARAŞTIRMASI: BİBLİYOMETRİK ANALİZ

Bibliyometrik analiz, araştırmacıların yayınlanmış literatürdeki kalıpları niceliksel olarak değerlendirip görselleştirerek, mevcut akademik zenginliği anlamlandırmalarına yardımcı olan güçlü bir araçtır. Bunula birlikte yalnızca araştırma eğilimleri ve bilimsel etkinin kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını sağlamakla kalmaz, aynı zamanda araştırmacıların temel katkıda bulunanları, öne çıkan temaları ve yeni ortaya çıkan ilgi alanlarını belirlemesine de olanak tanır.

Bibliyometrik analiz için mevcut araçlar arasında VOSViewer pek çok özelliği ile öne çıkmaktadır. Araştırmacıların bilgilendirici ve görsel olarak çarpıcı bibliyometrik haritalar oluşturmasına olanak tanıması, kullanıcı dostu olması ve ücretsiz olarak kullanılabilen bir araç olması bu özelliklerden birkaçı olarak sıralanabilir (Van Eck Kamp; Waltman). Bu araştırmada VOSviewer sürüm 1.6.19 kullanılarak bir bibliyometrik analiz gerçekleştirilmiştir. The search string/ Arama dizisi “TITLE-ABS-KEY” (“resilience” and “small and medium sized entrepreneurs”, and “economic development” or “post-disaster planning”) olarak belirlenmiştir. Web of science’ veri tabanında da taramada öncelikle Web of Science’nın filtreleme işlevi kullanılmış ve 43 yayına ulaşılmıştır (Tablo 1). Bibliyometrik analiz, 43 yayının tamamı için gerçekleştirilmiştir (23.11.2023).

Şekil 1’de arama dizisindeki anahtar kelimelerin bibliyometrik analiz haritasında yıllara değişimler de irdelenmiştir. Bu tür araştırmalarda zaman

serileri her zaman çok fazla bilgiyi barındırmaktadır. Beklenen bilgi değişim ve nedenleridir.

Şekil 1. Seçilen anahtar kelimelerin bibliyometrik analizi

Araştırmada küçük ve orta ölçekli firmaların dışsal etkilere karşı dirençleri "afet" literatürüne dayandırılmaktadır. Kısaca KOBİ olarak nitelendirilen bu tür işletmelerin en önemli özellikleri esnek yapılarıdır. Dışsal olumsuz etkilere karşı geliştirdikleri tepkiler de daha farklı ve hatta daha dirençli olabilmektedir. Bunun anlamı daha az etkilendikleri değil değişime karşı daha duyarlı olmalarıdır. Bu nedenle de resilience ve SMEsler ilişkilendirilmiştir. Diğer taraftan beklenmedik yıkıcı etkiler sonunda, esnek yapılarının getirdiği avantajla tekrar yaşam döngülerini sürdürmeleri yine planlama konusudur. "Economic development and post disaster planing" arama dizelerinden elde edilecek teorik çerçeve ile sürdürebilir yaşam döngüsü kurgusunu oluşmaktadır.

Arama dizilerinde her kavram başka bir alanın ilişkiler ağını da oluşturmaktadır. Literatür tabanlarından elde edilen sonuçlar Şekil 1'de 30 veri ile (dayanıklılık, iyileşme, afet-sonrası planlama ve afet-sonrası iyileşme olarak tanımlanabilecek) 5 küme ve 67 bağlantı oluştuğu görülmektedir.

Literatür tartışmalarında odaklanılan konuların yıllara göre analizinde ilk çalışmaların daha yerel ölçekte olduğu görülmektedir. Örneğin hortum gibi afetin yarattığı sosyo ekonomik etkiler tartışılmış, uygulanacak yöntemlerin "fayda ve maliyetleri" temel konular arasına girmiştir. Daha sonra özellikle 1990lı yıllardan sonra sürdürülebilirlik kavramın her alanda kullanılmasının

kaçınılmaz olduğu zamanlarda dayanıklılık kavramı da aynı yaygınlıkta tartışılmaya başlanmıştır. 2022 yılındaki yayınlar sadece dayanıklılık kümesi (coğrafi dağılım, afet yönetimi, yer seçimi) ile ilişkilendirilmektedir. 2020 yılı sonrasında literatür tartışmalarında dayanıklılık kavramının coğrafi dağılıma dayanması da şaşırtıcı değildir. Dayanıklılık kümesinin coğrafyaya bağlı tartışılması yarattığı etki ile de doğru orantılıdır. Gelişmekte olan ülkelerdeki dayanıklılık ve dirençlilik farklı örüntü yaratırken gelişmiş ülke coğrafyasında daha farklı olabilmektedir. Dayanıklılık kümesinde afetin yönetimi de aynı sıklıkla ele alınıp sorgulanmaktadır. Bu bağlantılar ağı içinde yer seçimi ise sorgulanan diğer önemli bir konudur. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde dayanıklılık ve yer seçimi arasındaki organik bağın çok güçlü olması da beklenen sonuçlar arasındadır.

Tablo 1. Yayınların kategorileri

Yayın kategorisi	Yayın sayısı
Makale	25
Bildiri	10
Editoryal malzeme	5
Gözden geçirme makalesi	3
Kitap bölümü	2

Yayınların yıllara göre dağılımı Tablo 2'de verilmektedir:

Tablo 2. Yayınların yıllara göre dağılımı

Yıl	Yayın sayısı
2022	5
2021	4
2020	3
2019	4
2018	2

2. YÖNTEM

Elbistan 6 Şubat Depremlerinden birinin merkezi olarak büyük ölçüde zarar görmüştür. Elbistan'ın, "afetten etkilenen belediye" olduğu kabul edilebilir. Saha çalışmasında, küçük ve orta ölçekli girişimcilerin deprem nedeniyle uğradıkları zararın tespit edilmesi hedeflenmektedir. İzlenecek yöntem; Elbistan'da afete maruz kalan girişimcilerle anket yaparak (koordinatlı olarak) bilgi toplanması, elde edilen verilerin karşılaştırmalı olarak değerlendirilmesi, istatistiksel analiz ve CBS ortamında

haritalandırılma ile ifade edilmesi şeklinde özetlenebilir. Sahada farklı kurumların (Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, Elbistan Belediyesi, Elbistan Kaymakamlığı ve Kahramanmaraş Valiliği Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü) halihazırda devam ettirdiği bina hasar tespit çalışmaları ve mekânsal verilerin bir araya getirildiği bir çalışmanın olduğu bilinmektedir. Projede, bu verilerden de yararlanılmış ancak ağırlıkla KOBİ'ler üzerinden bir sosyo-ekonomik değerlendirme üzerinde durulmuştur. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kahramanmaraş İl Sanayi Müdürlüğü verilerine göre 2022 yılı itibariyle İlçede 114 sanayi işletmesi bulunmaktadır. Bu rakam ilin % 7,02'sini oluşturmaktadır. Sanayi odasına kayıtlı üye sayısı 2.682, sanayici üye sayısı ise 45'dir.

Elbistan'daki ticarethane sayısının, depremden önce 6.416'sı Merkez ilçede olmak üzere toplam 7.694 olduğu bildirilmiştir. Normal şartlarda bir araştırmacının bu tip bir anket düşünüldüğünde günde 15 anket yapabileceği ve 3 araştırmacının 10 günde 450 anketi tamamlayabileceği kabul edilmişse de bölgenin ve depremin koşullarına göre yeniden hesaplama yapılması gerekmiştir. Kahramanmaraş Valiliğinden alınan verilere göre ticarethaneler için hasar durumları Tablo 3'de verilmektedir.

Tablo 3. Hasar Tespit Sonuçları

DURUM	**TİCARETHANE**
Yıkık	585 [495 Merkez/90 Kırsal]
Acil yıkılacak	883 [851 Merkez/32 Kırsal]
Ağır hasarlı	1.162 [1018 Merkez/144 Kırsal]
Orta hasarlı	250 [204 Merkez/46 Kırsal]
ARA TOPLAM	**2.880 [2568 Merkez /312 Kırsal]**
Az hasarlı	2.230 [1890 Merkez/340 Kırsal]
hasarsız	2.584 [1958 Merkez/626 Kırsal]
TOPLAM	**7.694 [6416 Merkez/1278]**

Merkez ilçede hasarsız binalar dışındaki yapı sayısı 4.458'dir. Saha araştırması Elbistan ilçesinde kent merkezini oluşturan Güneşli ve Ceyhan mahallelerinde gerçekleştirilmiştir.

Proje önerisinde Elbistan ilçesi Ticaret Odası verilerine göre 450 anket gerçekleştirileceği öngörülerek yazılmışsa da mekânsal hareketliliğe konu olan işletme sayısının yerinde incelemeler kapsamında toplam işletme sayısının üçte biri oranında olması, örneklemden elde edilen veri çeşitlenmesinin 90 anketten sonra sabit kalması, ankete katılım isteminin

düşük olması, saha çalışmasında görev alan araştırmacıların koşulları ve saha çalışması süresinin kısıtlılığı gibi nedenler ile ilişkili olarak bu proje kapsamında ele alınan KOBİ örneklemi153 işletme ile sınırlandırılmıştır. Saha araştırmasında 3 araştırmacı 10 gün devam eden bir çalışma ile anketleri tamamlamıştır. Anketler, Google form üzerinden oluşturulan dosya üzerinden yapılmıştır.

Anket soruları şu bilgileri içermektedir (Bkz.Ek-1. Anket Formu):

A. Katılımcının ve Firmanın (KOBİ'nin) kendisi ile ilgili bilgiler

- Kişi adı, adresi (isteğe bağlı)
- Firmanın adı, ünvanı
- Firmanın faaliyet türü
- Firmanın ekonomik faaliyet alanı
- Firmanın kuruluş tarihi
- Yıllık üretim kapasitesi
- Firmanın hammadde ve mamul madde taşıma yolları
- Firmanın bulunduğu binanın depremde yıkılıp yıkılmadığı
- Depremden önce ve sonra firmada çalışan işçi sayısı
- Depremden önce ve mevcut durumda firmanın kapalı alan büyüklüğü
- Depremden önce ve mevcut durumda firmanın açık alan büyüklüğü
- Firmanın deprem öncesinde ve mevcut durumda makine teçhizat kapasitesi

B. Firmanın Ar-Ge kapasitesi

- Firma depremden önce ve mevcut durumda ürün kalitesini yükseltecek teknoloji, bilgi ve finansman desteği alıp almadığı
- Firmanın ürünlerinden ya da süreçlerinden birinin ISO sahibi olup olmadığı
- Firmanın teknolojik buluşlar kullanıp kullanmadığı

C. Firmanın deprem sonrası durumu ile ilgili bilgiler

- Firma depremden etkilenmiş midir? (Binanın yıkılması, personelin can kaybı, nitelikli işgücünün şehri terk etmesi, motivasyon eksikliği, pazarın yok olması, hammadde teminindeki güçlükler, ulaşım şebekesinde ortaya çıkan kopukluklar, internet/elektrik/su gibi altyapıda ortaya çıkan sorunlar, finansman problemleri, diğer)
- Firmanın hangi konteyner kentte bulunduğu

• Firmanın Alt Yapı Sorunlarının Önem Sırasına Göre Yığılımı (Depremle ortaya çıkanlar dahil) nedir?

• Firmanın deprem sonrası kriz dönemini atlatabilmek için planları nedir? Bunun için bir girişimde bulunulmuş mu?

• Firmanın krizi atlatabilmek için devletten beklediği destekler nelerdir?

D. Konum bilgisi

• Anketi uygulayacak kişi cep telefonu ile alacağı koordinat bilgisi anket formuna işlenmiştir

Anketler, konum bilgisine bağlı olarak mekânsal analiz yöntemleriyle (ısı haritası (hot-spot analysis)) değerlendirilmiş ve tematik haritalar oluşturulmuştur. Mekânsal veri analizi; verilerin haritalar üzerinde çalıştırılarak konum odaklı içgörüler elde edilmesine ve sonuca varılmasına olanak tanıyan bir analiz yöntemidir. Konum tabanlı verilerin veya sokak adresleri, posta kodları, uydu görüntüleri ve GPS koordinatları gibi coğrafi verilerin toplanması, görüntülenmesi ve işlenmesi üzerine kurulu bir sistemdir. Jeo-uzamsal analiz olarak da adlandırılan bu analiz yöntemi, konum verilerini diğer verilerle harita üzerinde birleştirerek sonuçların coğrafi koordinat bazlı elde edilmesine yardımcı olur. Firmanın koordinatları dışındaki veriler Belediyenin veri tabanından ve sahada mekânsal veriler sayısallaştırılarak oluşturulmuştur. Gerekli durumlarda anonim CBS harita katmanlarından da yararlanılmıştır. Isı Haritası, kümeleme yeteneğiyle, verilerde öne çıkan yüksek veya düşük değer grupları görselleştirerek, bu noktaların coğrafi yoğunluğunu görüntüleyebilmektedir. Çalışmada ısı haritası, deprem sonrası durumda KOBİ'lerin memnuniyet durumlarını değerlendirmek için kullanılmıştır.

Biçimlendirme ve görselleştirme, renkler, çizgiler ve şekiller verileri daha anlaşılır bir hale getirir. Çalışmada bazı veriler anket sorularına verilen cevaplara göre farklı renk ve biçimlerde sunulmuş ve tematik haritalar üretilmiştir.

3. SAHA ARAŞTIRMASI: ELBİSTAN

Çalışma alanı olarak seçilen Elbistan (Şekil 2), Kahramanmaraş iline bağlı ilçedir. İlçe konumu itibarıyla Akdeniz, İç Anadolu Bölgesi ve Doğu Anadolu bölgelerinin kesiştiği noktada yer alır. İlçe merkezinin nüfusu yaklaşık olarak 110.000 kişidir. TÜİK 2020 yılı ADNKS nüfus sayımına göre tüm ilçe nüfusu belde ve köyleriyle birlikte 142.778'dir.

Şekil 2. Çalışma alanının konumu

Elbistan, hem aktif fayların arasına sıkışmış bir ilçedir, hem de bölge ekonomisi ve ülke ekonomisi arasında niş yakalayabilmek için büyük bir çaba içindedir. Elbistan'da ekonomi yeniden yapılanırken mümkün olduğunca fırsatlar ve kaynaklar en doğru şekilde kullanılmak zorundadır.

3.1Ön Değerlendirme

Elbistan'ın bölge ekonomisi için önemini anlatmak için, deprem öncesindeki veriler derlenmiştir:

• İkinci depremin merkezi olan Elbistan'ın 2022 yılı nüfusu 141.307 kişidir (TUİK). Elbistan, diğer tüm ilçeler içinde erişebilirliği en düşük olandır. Ancak erişebilirlik merkez ilçeye göre ele alındığı için göreli bir kabul olduğu da söylenebilir.

• Elbistan'da üç temel sektörün 2004 verilerine göre ayrımına göre; tarım % 65,79, sanayi % 8,60 ve hizmetler % 25,61'dir (TC Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010). Afşin, Nurhak, Ekinözü ilçelerini günlük alışveriş, bankacılık, ikamet, eğitim, sağlık, sosyal faaliyetler ve kamu hizmetlerinin karşılanması açısından Elbistan ilçesini tercih etmektedirler. Çevre ilçelerle etkileşimin fazla olduğu Elbistan; sanayi, nüfus ve sağlık altyapısı gibi göstergeler bakımından diğer ilçeler için önemli bir çekim merkezi konumundadır (TC Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2013).

• Depreme kadar Elbistan'ın en önemli geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olarak kabul edilmekteydi. En önemli ürünler tahıllar, çerezlik ayçiçeği ve şeker pancarı iken toprağın ekonomik yönden kullanım şekilleri sulu tarım, sebzecilik ve meyvecilik idi. Sulu tarım daha çok Kahramanmaraş Merkez, Göksun, Afşin, Elbistan ilçeleri gibi alüvyal toprağa sahip yerlerde yaygındı (Kahramanmaraş Valiliği İl AFAD 2020; TC Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010).

• Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması (Yer-Sis) TR63 Bölgesi (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) Değerlendirme Raporu'na göre TR63 Bölgesi'nde hizmet sunumunda birçok alt merkez ortaya çıkmaktadır. Kahramanmaraş ili Elbistan ilçesi, Ekinözü (%44,6) ve Nurhak (%32,2) ilçelerinin hizmet temininde ilk sırada kabul edilmekteydi. Kentsel hizmet sunumunda olduğu gibi kırsal hizmet sunumunda da Elbistan gibi alt merkezlerin hizmet etki alanlarının coğrafi sınırlarından oldukça geniş olduğu görülmektedir (TC Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2021).

• Türkiye'nin en büyük termik santrali olan, Afşin Elbistan Termik Santrali'nin yapımına 1973 yılında başlanmış olup, ilk ünitesi 1984 yılında devreye alınmış ve Kahramanmaraş'ta endüstriyel istihdam oranı artmaya başlamıştır. 1975 yılında ise Elbistan Şeker Fabrikası kurulmuştur (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kahramanmaraş Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, 2020). 1926 yılında Kahramanmaraş Ticaret ve Sanayi Odası kurulmuş, 1967 yılında ise Elbistan Ticaret ve Sanayi Odası kurulmuştur. (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kahramanmaraş Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, 2020). Ayrıca Türkiye'nin en büyük ovalarından biri olmasına bağlı olarak tarım ve hayvancılığın baskın olduğu ilçede Hayvan Borsası da bulunmaktadır. Deprem öncesinde Elbistan ilçesinde, Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) bağlı kayıtlı çalışan işçi sayısının fazla olması, Ticaret ve Sanayi Odalarına (TSO) kayıtlı en fazla üyeye sahip olması, sağlık, eğitim, konaklama gibi altyapı olanakları bakımından da en gelişmiş ilçe olarak kabul edilmekteydi (TC Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2013).

• Elbistan Organize Sanayi Bölgesi (Elbistan OSB) toplam 112 hektarlık alana sahip olup, 1.Etap 57 hektardır. 30 sanayi parseli 1.Etap'ta olmak üzere, toplam 59 sanayi parseli bulunmaktadır. Çiçek Köyü-Konur mevkiinde konumlanan OSB, Elbistan ilçe merkezine yaklaşık 5 km uzaklıkta bulunmaktadır (2. derece deprem bölgesi içinde) (Kahramanmaraş Valiliği İl AFAD, 2020). 1.etap için 57 ha üzerinde altyapı çalışmalarının geçici kabulü yapılmıştır. Sanayi parsellerinin dağılımı ise; 8 adet inşaat,4 adet ahşap,3 adet ana metal, 3 adet tekstil, 3 adet toptan ticaret, 3 adet perakende ticaret, 2 adet gıda, 2 adet kauçuk ve plastik, 1 adet bina dışı yapılar, 1 adet büro yönetimi, 1 adet makine ve ekipman, 1 adet metal ve 1 adet mobilyadır (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,2023). Deprem öncesinde, 1. etap projenin tamamlanması ile birlikte yaklaşık 1500 kişiye daha istihdam imkânı sağlanacağı hesaplanmaktaydı (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kahramanmaraş Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, 2020). Elbistan Küçük Sanayi Sitesi (KSS) 1992 yılında kurulmuş ve 419 işyeri kapasitesindedir (TC Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2010).

• 2021 yılında gerçekleştirilen SANTEK (Sanayi ve Teknoloji İşbirliği Kurulu) toplantılarında alınan kararlar kapsamında; Elbistan'da Teknokent Ofisi açılması konusunda çalışmalar da başlatılmış ve Türkiye'nin 2. Uydu Kuluçka Merkezinin yapılması kararlaştırılmıştır (Elbistan Belediyesi). 2005 yılında 112 hektar alanda kurulan, ağırlıklı sektörlerin Tekstil, Mobilya, Gıda, Tarım Ürünleri, Tarım Makinaları, Mermer ve İnşaat Malzemeleri olduğu OSB'de, deprem öncesinde tahsise göre doluluk % 93 olup 2. Etabının açılması için çalışmalar devam etmekteydi (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kahramanmaraş Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, 2020).

• Elbistan OSB'de taşımacılık sadece karayolu ile yapılmaktadır. Bağlantı yollarına uzaklık nedeniyle üretim maliyetlerini yüksektir. Elbistan-Kapıdere arası tren yolu bağlantısının yapılması (yaklaşık 65 km) Elbistan ve Elbistan OSB'nin üretim maliyetlerini düşürecektir. Bu konuda Malatya TCDD'ye kapsamlı ve gerekçeli raporlar hazırlanmıştır ancak henüz çalışmaların sonucu alınmamıştır. Diğer taraftan yapılması gereken diğer bir çalışma ise liman bağlantılarıdır (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kahramanmaraş Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü, 2020).

• Ayrıca büyükbaş hayvancılık sektöründe önemli katma değer üretmesi planlanan; 300'den fazla işletmenin yer alacağı Tarıma Dayalı Besi OSB projesinde de deprem öncesinde imar planı hazırlıkları devam etmekteydi (Elbistan Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Web

Sitesi). Elbistan'da "Tarıma Dayalı Besi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi" (TDİOSB) Projesinin Tarım ve Orman Bakanlığı'ndan alınan Kuruluş Protokolü onayı Mart 2021 tarihinde alınmıştır. Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi öncülüğünde gerçekleştirilecek projenin müteşebbis heyet ortaklık yapısının ise %50 Büyükşehir Belediyesi, %35 Kahramanmaraş Valiliği, %15 Elbistan Ticaret ve Sanayi Odası paydaşlarından oluşmaktadır. Deprem öncesinde yaklaşık 2 bin 700 dönümlük alan üzerine kurulacak olan Elbistan Besi OSB, toplam 60 bin büyükbaş hayvan kapasitesine sahip olması ve 300'e yakın işletme olması planlanmaktaydı. Yem fabrikası, biyogaz tesisi, mezbahane, idari binalar, cami, kafeterya, yemekhane, dinlenme salonu ve deri işleme tesislerinin yer alacağı Elbistan Besi OSB, toplam 5 bin kişilik istihdam sağlaması beklenmekteydi. 14 MW gücündeki biyogaz tesisinin yanı sıra işletmelerin çatısı da güneşten elektrik üretimini sağlaması hedeflenmekteydi. (Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi, 2021; Haber sitesi, 2022).

- Sanayi, termik santral ve şeker fabrikası ile sınırlı olsa da deprem öncesinde yeni kurulan OSB'den beklenti yüksekti. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının bölgesel gelişme alanında referans olarak kabul edilen İlçe Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları (SEGE) sonuçlarına göre 81 il arasında 60. sırada olan Kahramanmaraş ili, 2017 yılı SEGE sonuçlarına göre 58. sıraya yükselmişti. Yeni açıklanan 2022 yılı ilçe düzeyinde yapılan SEGE sonuçlarına göre ise ilin 11 ilçesinden 2'si ikinci, 1'i üçüncü, 3'ü dördüncü, 3'ü beşinci, 2'si altıncı gelişmişlik kademesindeydi. Gelişmişlik kademelenmesine göre merkez dışı taşra ilçe olan Elbistan ise; 973 ilçe içinde 294. sırada ve il içinde 3. sırada yer almaktaydı (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2021). 2022 çalışmasında Kahramanmaraş'ın 11 ilçesinden sadece 3'ü ilk 3 gruptaydı. Diğerleri ise sonra gelen gelişmişlik gruplarındaydı. Elbistan bu nedenle diğer ilçelere göre daha güçlü yapıya sahipti (Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2020).

3.2. Deprem Sonrası Durum

6 Şubat Depremleri sonrasında Elbistan'daki KOBİ'lerin durumuna yönelik tespitlerin yapılması amacıyla hazırlanan 123K262 numaralı TÜBİTAK projesinin saha çalışmasında, Elbistan Kaymakamlığı, Elbistan Belediye Başkanlığı ve Elbistan Ticaret ve Sanayi Odası Başkanlığı ile yapılan derinlemesine görüşmeler kapsamında Elbistan'daki mikro ölçekli işletmelerin büyük kısmının konteyner iş yerlerinde ekonomik faaliyete

devam ettikleri orta ölçekli KOBİ ve sanayi işletmelerinin ise, büyük çoğunluğunun deprem öncesinde bulundukları yerlerde faaliyetlerine devam ettikleri belirtilmiştir.

Buna ek olarak, Elbistan Kaymakamlığı ile yapılan derinlemesine görüşmelerde, ilçede toplam 960 adet konteynerin mikro işletmelere tahsis edildiği, ancak kullanılmayan konteynerlerin iadesi ile bu sayının 745 adete düştüğü ve diğer işletmelerin ise ekonomik faaliyete devam ettikleri belirtilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4. Elbistan İlçesindeki işyeri konteyner bilgileri (Elbistan Kaymakamlığı)

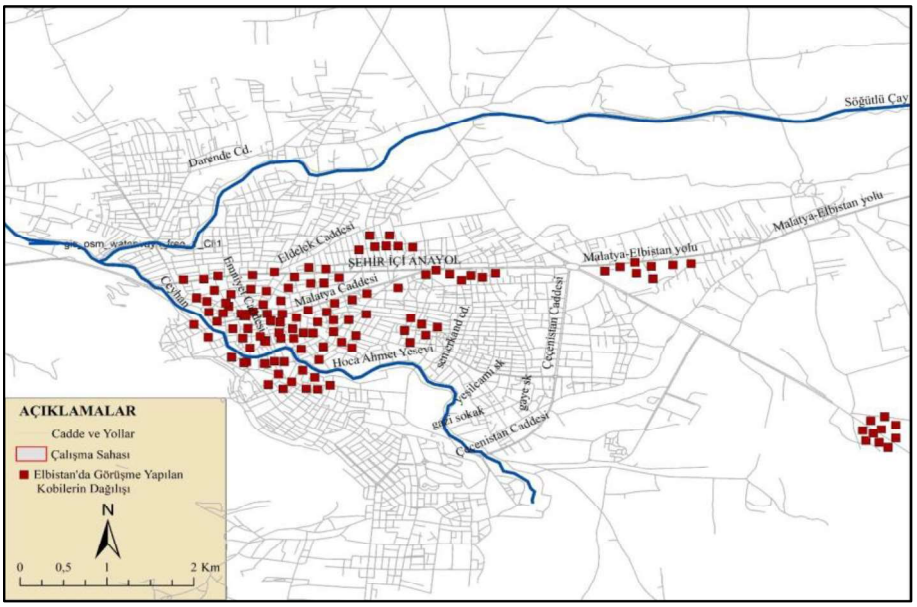
Konteyner Alanları	**Alan (Dekar)**	**Kurulan**	**Teslim Edilen**	**Boş**
Cumhuriyet Mahallesi Talas Çarşı	0,44	22	22	0
Güneşli Mahallesi Kayseri Bb	1,72	86	86	0
Güneşli Mahallesi Melikgazi Bld.	0,44	22	22	0
Ceyhan Mahallesi Kocasinan Bld.	0,96	48	48	0
Ahmet Karacabey Cad.	1,56	78	77	1
Hacı Esat Efendi Cad.	2,84	142	140	2
Candargazi İş Hanı	0,62	31	31	0
Köprübaşı Mahallesi Tekirdağ-Sakarya	1,7	85	73	12
Hulusi Efendi Bulvarı	0,24	12	10	2
Gazi M.Kemal Caddesi	0,72	36	35	1
Terminal Cad.	0,46	23	23	0
Nusretler-Bekişoğlu Sk.	0,16	8	7	1
Vergi Dairesi Altı	0,18	9	9	0
Dr. Hasan Bey Cad.	0,2	10	8	2
Şehit Ömer Eren Cad.	0,48	24	18	6
İnönü Cad.	0,24	12	12	0
Talaskent Ofis	1	50	47	3
Binali Yıldırım Blv.	0,42	21	19	2
Söğütlü Cad.	0,12	6	5	1
Eski Belediye Alanı	0,34	17	17	0
Recep Tayyip Erdoğan Bulvarı	0,52	26	24	2
Vergi Dairesi Arkası (Petrol Sokak)	0,18	9	8	1
Pınarbaşı Cad.	0,28	14	4	10
Toplam	14,86	791	745	46

İşyerlerinin kullanımına verilen konteynerler kapsamındaki konteyner alanlarının kent içerisinde farklı alanlarda ve farklı büyüklükte oldukları görülmektedir. Ekonomik faaliyete kendilerine tahsis edilen konteynerlerde devam eden işletmelerin talepleri yönünde güvenlik sorunları yaratmadığı taktirde işletmenin eski yeri yakınlarında, bulundukları cadde üzerinde konumlandırıldıkları ve/veya akut dönemde kurulan iş merkezi niteliğindeki konteyner çarşılarda konumlandıkları belirtilmiştir. Proje kapsamında yapılan saha çalışmasında da iş yerlerine ait konteynerlerin cadde boyunca yerleştirildikleri veya konteyner çarşılar olarak ticari etkinliklerin devam ettirildiği gözlenmiştir.

Tablo 5. Konteynerlerin mekânsal dağılımı

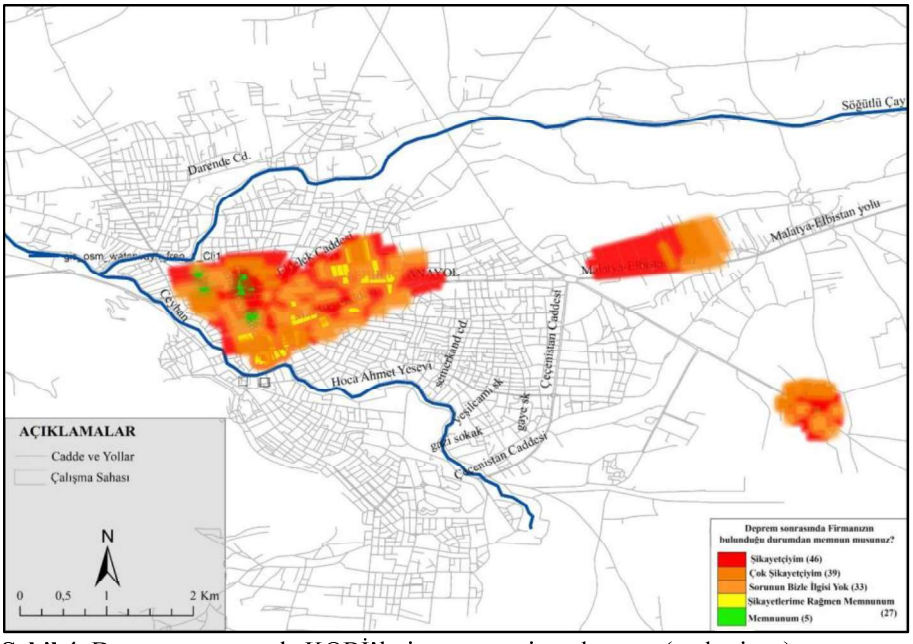
Konteyner Dağıtımı	**SAYI**
Ahmet Karacabey Caddesi	83
Nusretler-Bekişoğlu Sk.	11
Hacı Esad Efendi Caddesi	117
Candar Gazi İşhanı	31
Eski Belediye Alanı	17
Tekirdağ-Sakarya Çarşısı	85
Hulusi Efendi Bulvarı	12
Vergi Dairesi Altı	10
Dr. Hasan Bey Caddesi	10
Yapalak Caddesi (Terminal Cd.)	23
Çiçekçiler Caddesi (Gazi M.Kemal Cd.)	32
Şehit Ömer Eren Caddesi	24
İnönü Caddesi	12
Binali Yıldırım Blv.	28
Söğütlü Cd.	6
R.Tayyip Erdoğan B.L.V	30
Petrol Sokak (Vergi Dairesi Arkası)	10
Pınarbaşı Caddesi	18
Dulkadir Hasanbey Cd.	3
Farklı Lokasyonlar İçin Başvurular	1
Talaskent Ofis	50
Kayseri Çarşı*	86
Melikgazi Çarşı*	22
Kocasinan Çarşı*	49
Talas Çarşı*	22
Genel Toplam	792

*: Anket çalışmasının gerçekleştirildiği konteyner kentler

Şekil 3. Elbistan'da anket yapılan KOBİ'lerin mevcut konum bilgileri

Şekil 3'te Elbistan'da anket yapılan KOBİ'lerin mevcut konum bilgileri gösterilmektedir.

Şekil 4. Deprem sonrasında KOBİ'lerin memnuniyet durumu (ısı haritası)

Şekil 4, deprem sonrasında KOBİ'lerin memnuniyet durumunun ısı haritası ile değerlendirilmesini göstermektedir. Şekle göre, depreme rağmen yerleşik alan içinde konumlanan KOBİ'lerin durumdan memnun olduğunu, yerleşik alandan uzaktaki KOBİ'lerin ise şikayetçi oldukları anlaşılmaktadır.

3.3. Anket Sonuçları

Anket çalışması, 4 konteyner alanında gerçekleşmiştir. Anketlerin konteyner çarşılara dağılımı şu şekildedir:

- Kayseri Çarşısı: 86
- Melik Gazi Çarşısı: 22
- Talas Kent: 21
- Kocasinan: 48

Meslek gruplarına ve konteyner çarşılara göre anket yapılan kişi sayıları Ek-1'de verilmektedir.

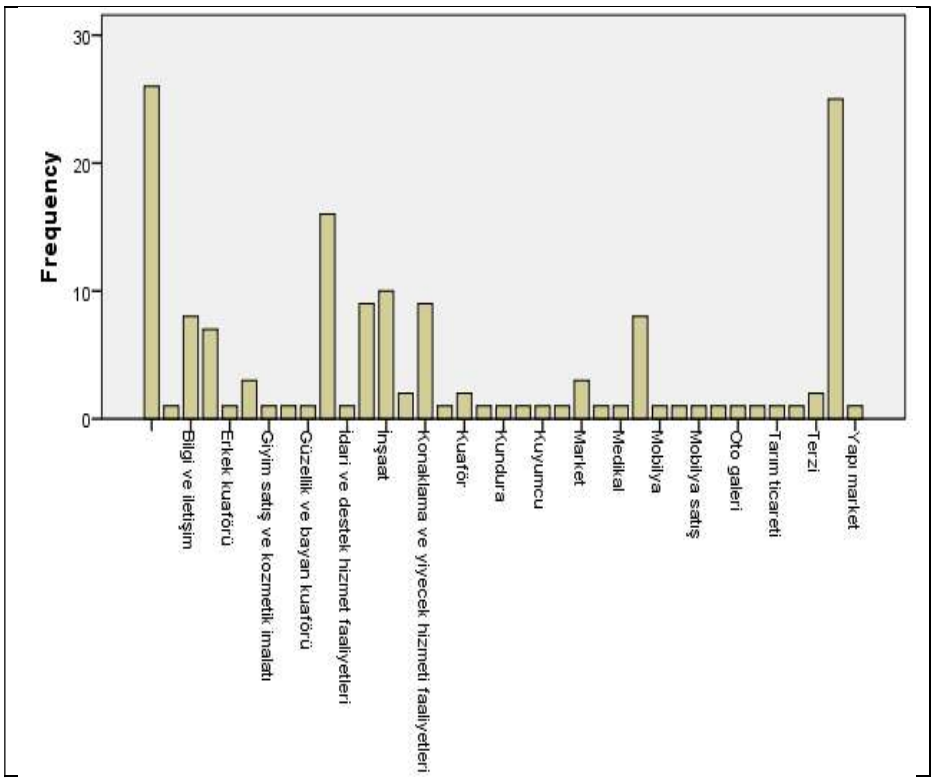
Anket soruları SPSS ortamında istatistiki olarak değerlendirilmiş ve bazı çıkarımlar yapılmıştır. Örnek olarak Tablo 6'da "Firmanızın bulunduğu yapı depremde yıkıldı mı?" sorusuna verilen yanıtların sıklığı sunulmaktadır.

Tablo 6. "Firmanızın bulunduğu yapı depremde yıkıldı mı?" sorusuna verilen yanıtların sıklığı

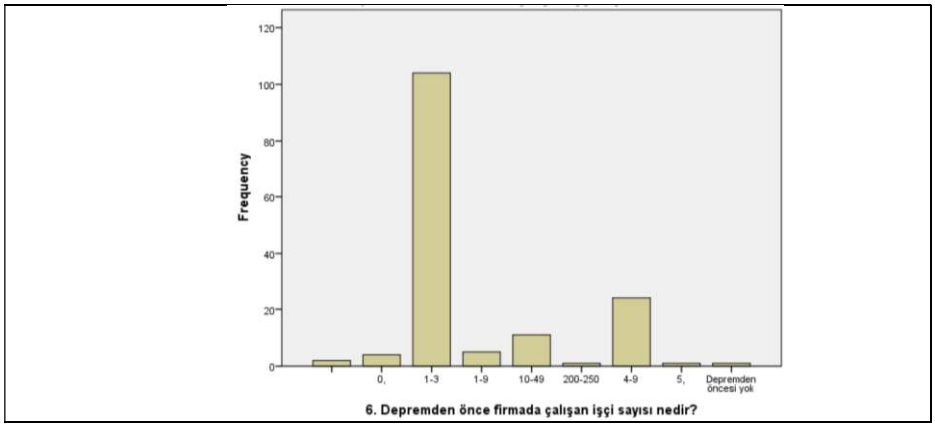
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid		17	11.1	11.1	11.1
	Ağır hasarlı	13	8.5	8.5	19.6
	Asıl bina az hasarlı yandaki konteynerde ambalaj komşu var	1	.7	.7	20.3
	Az hasarlı	2	1.3	1.3	21.6
	Az hasarlı ama yağmalandı şimdi de taşınmasını istiyorlar rezerv alanda kaldığı için	1	.7	.7	22.2
	Deprem sonrası kuruldu	2	1.3	1.3	23.5
	Deprem sonrası kurulmuş	2	1.3	1.3	24.8
	Hafif hasar	2	1.3	1.3	26.1
	Hafif hasarlı	1	.7	.7	26.8
	Hayır, zarar görmedi	13	8.5	8.5	35.3
	İmalathane hasar görmüş, iki depoları yıkılmış, işletme zarar görmedi	1	.7	.7	35.9

Orta hasarlı	4	2.6	2.6	38.6
Yarısı yıkıldı yarısı yıkılmadı	1	.7	.7	39.2
Yeni açıldı eski yeri yok	1	.7	.7	39.9
Yıkıldı	92	60.1	60.1	100.0
Total	153	100.0	100.0	

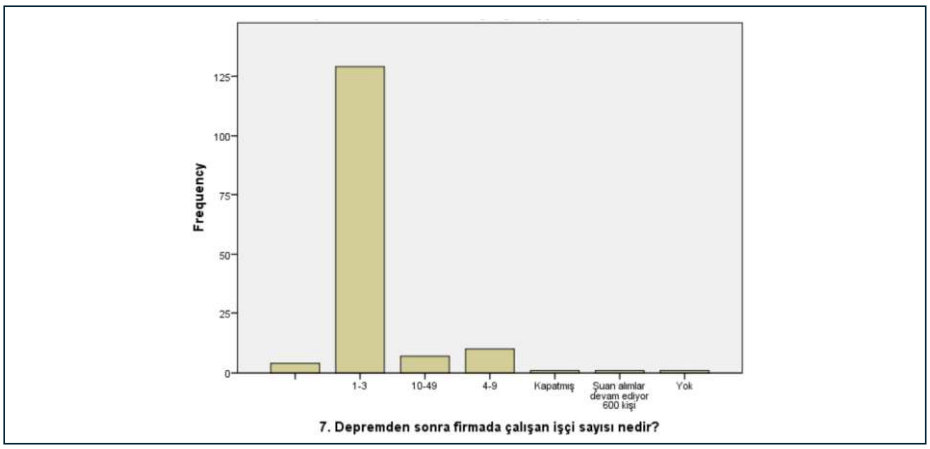
Bazı veriler, histogramlarla ifade edilmiştir (Şekil 5). Bazı veriler, deprem öncesi ve sonrasını karşılaştırma imkânı vermektedir (Şekil 6 ve Şekil 7).

Şekil 5. Firmaların faaliyet grupları

Şekil 6. Depremden önce firmalarda çalışan işçi sayıları

Şekil 7: Depremden sonra firmalarda çalışan işçi sayıları

4. BULGULAR-TARTIŞMA

Çalışmada orta ölçekli ve küçük ölçekli KOBİ'lerin ayrımı yapılamamaktadır, çünkü işçi sayısına göre kayıt tutulmamaktadır. Depremler sonrası %80 işyeri yıkımı gerçekleşmiştir. Bu nedenle, esnafların çoğu konteyner yapılarda ekonomik faaliyetlerini devam ettirmeye çalışmaktadır.

Sanayi bölgeleri ve kırsal kesimlerin depremden az zarar görmesi Elbistan'ın ekonomik olarak ayakta kalmasına olanak sağlamıştır. Ancak, sanayi bölgesindeki özel sektör işçi bulmakta zorlanmaktadır, çalışan nüfus açığı fazla olduğu belirtilmiştir. Yeni yatırım alanları kurmak isteyen özel sektör de eleman bulmakta zorlandıkları için yatırım kararlarını yeniden değerlendirmektedir.

Barınma sorunları;

- Memurlar kalacak yer bulmakta zorlandığından kente gelmek istememektedir.
- Öğrenci sayılarının azalması alışverişi olumsuz etkilemiştir.
- Az hasarlı ve sağlam yapılarda kira bedellerinde kontrol edilemeyen bir artış olmuştur.
- Deprem öncesi yerleşik alanların deprem sonrası yeniden inşa sürecinde rezerv alan olarak tanımlanmış olması özellikle işletme sahiplerinin zorunlu mekânsal hareketlerini arttırmıştır ve konteynerde devam eden işletmelerini yeniden taşımaları gerekmektedir. Bu durum, mülkiyet hakları, taşınma maliyetleri ve ticari yaşamın sürdürülebilirliği açısından olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

Destek, hibe ve diğer yardımlar;

- Destek olarak sadece KOSGEB yardımlarının olması,
- KOSGEB desteklerine her işletmenin başvuramaması,
- Deprem sonrası kurulan işletmelerin kullanabileceği destek ve hibe olmaması,
- Dışarıdan herhangi bir gelir olmaması,
- AB'den gelmesi beklenen 450 milyon euro'nun dağıtımı beklentisi?
- Faiz oranlarının yüksek olması,
- Hibe desteğinin olmaması,
- Kira bedellerinin kontrolsüz olarak artması,
- Çalışan sigortalarının yüksek olması,

Konteynerler ve konteyner çarşılar;

- Konteyner alanlardaki koşullar esnaf için depremin ilk zamanları makul gelirken ilerleyen süreçte KOBİ'ler için bu alanlar ve birimler yetersiz ve kullanılamaz hale dönüşmüştür,
- Kış koşullarında ısınma imkânı bulunmamaktadır,
- İşyeri konteynerleri AFAD tipi konteyner veya bireysel girişimlerle yaptırılan konteynerler olarak farklılaşmaktadır,
- Sakarya Çarşısı altyapı yetersizliği ve durağan bir konumda olması nedeniyle konteyner tahsis edilen işletmeler tarafından aktif olarak kullanılmamaktadır. Bu nedenlerle ilişkili olarak çarşının küçültülmesi ve/veya taşınması düşünülmektedir,
- Konteyner çarşılar AFAD tipi konteynerlerden oluşmaktadır,

- Bireysel konteynerler daha çok işletmenin deprem öncesi bulunduğu konumda arsa sahipliğine göre konumlandırılmıştır,
- Kendi konteynerini kurma koşullarına sahip olmayan işletmeler kamunun oluşturduğu konteyner alanlarına taşınmıştır,
- Birim boyutu olarak küçük konteynerler, işletmelerin mekânsal ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kalmaktadır,
- Yıkılan işyerlerinin eski konumlarında kendi imkanlarıyla konteyner kuran işletmeler, mekânsal ihtiyaçlarını standart konteynerlere kıyasla daha iyi karşılamaktadır,
- İşletmelerin depo alanları yetersiz kalmaktadır,
- Müşteriye yeterli hizmeti verecek kapalı alan sınırlıdır,
- Hak sahipliği olanların bir kısmı, kullanmadıkları konteynerlerini 4-5-10 bin TL'ye varan bedellerle başkalarına kiralamaktadır.

Ulaşım;

- Kentin sadece karayolu bağlantısı bulunmaktadır, karayolu bağlantıları yetersiz kalmaktadır,
- Hammadde ve mamül mal taşınmasında da yalnızca karayolu kullanılmaktadır,
- Sanayi bölgesine demiryolu bağlantısı kurulması için başlanan proje deprem nedeniyle aksamıştır,
- Mevcut durumda demiryolunun Elbistan'a uzaklığı yaklaşık 60 kilometredir,
- Havayolu ulaşımı coğrafi yakınlık nedeniyle Malatya Havalimanı üzerinden sağlanmaktadır,

Yeniden inşa kapsamında öncelikli konular;

- Ekonomi ve ticaretin canlanması için kent merkezinin yeniden inşa edilmesi ve canlandırılması gerekmektedir,
- Barınma sorunun çözülmesi, kalıcı konutların inşa edilmesi gerekmektedir,
- İşletmeler deprem öncesinde bulundukları konumlarda yeniden faaliyete geçmek talebi bulunmaktadır, çarşının yeniden faaliyete geçmesi ve ticari hayatın normal akışına dönmesi için yıkılan işyerleri için yerinde dönüşüm istenmektedir,
- Kalıcı konut ve işyerlerinin hak sahiplerine öncelikli olarak teslim edilmesi talebinin yoğun olduğu görülmüştür,

Depremde işyeri yıkılan ve kendi imkanlarıyla konteyner veya biriket yapı kuramayan işletmeler, devletin kendilerine tahsis ettiği konteynerlerde ticari faaliyetlerine devam etmek zorunda kalmıştır. Bu zorunlu mekânsal ve konum değişikliği sosyo-ekonomik birçok soruna neden olmuştur:

- Alan küçülmesi
- Müşteri kayıpları
- Erişilebilirlik imkanlarını kaybetme
- Depolama olanaklarının kalmaması
- Ürün tedarik edememe veya stoklayamama
- Isınma ve teknik altyapı sorunlarının artması
- Müşteri ihtiyaçlarını karşılayamama
- Hizmet standartlarının düşmesi

Deprem sonrası kentliler açısından mekânsal hareketliliğin kısıtlı olarak gerçekleşmesinde etkili olan unsurların:

- Konteyner çarşıların ulaşım ve ticari yaşam açısından kentin uzak bölgelerinde erişim olanaklarının sınırlı olduğu alanlarda kalması
- İşletmelerin tüketici tarafından bilindiği konumlarda kalma olanaklarının kısıtlılığı
- Kentlinin tüketicisi olduğu işletmelerin yeni konumlarını bilmemesi

olduğu tespit edilmiştir.

Bunun yanı sıra, işletmeciler ve tüm kentlilerin yeniden inşa ve normalleşme süreçleri ile ilgili güvenilir bilgiye erişmede sorunlar yaşadığı, bilgi eksikliği ve bilgi kirliliğinin toplumda yaygın olduğu gözlemlenmiştir.

Deprem sonrası sahip oldukları koşullardan memnun olan işletmeler inşaat, mobilya ve beyaz eşya gibi genellikle dayanıklı eşya satan esnaflar, veteriner, eczane gibi sağlık sektöründe veya elektrik, tesisat gibi teknik altyapı kapsamındaki hizmetler sektöründe hizmet sağlayan esnaflardır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma ile ortaya konulan sorunlara ilişkin öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler şu şekilde değerlendirilmektedir:

- Rezerv alanlardaki hak sahipliği ve mülkiyet ilişkilerinin dönüşüm sonrası süreçte de işletmeler açısından mekânsal olarak aynı konumlarda çözümlemeler geliştirilmesini gerektirmektedir. Bu gereklilik kentin tarihsel

gelişimi, kimliği ve kolektif hafızanın sürdürülebilirliğinin sağlanması için de önemli bir husustur.

- Barınma sorununun çözülmesi, memurlar ve öğrenciler için kenti yeniden çekici hale getirecek ve alışverişi canlandıracaktır.

- Kalıcı konutların ve işyerlerinin bir an önce tamamlanması gerekmektedir.

- İşyerlerinin geçici çözüm olan konteynerlerden yerleşim yerine yakın, depreme dayanıklı yerlere ve kalıcı yapılara taşınması önemlidir. Bu olana kadar altyapı ve kış koşullarında ısınma gibi sorunların da çözümlenmesi gereklidir.

- Kentin yeniden yapılanmasında alışveriş caddelerinin kurgulanması, ticaretin yeniden yapılanmasını destekleyecektir.

- Sanayinin demiryolu ile bağlantısının kurulması projesi yeniden başlatılarak tamamlanması, hammadde tedariki ve mamül malın pazara ulaştırılması sorunlarını azaltacaktır.

- Bu yıkım bir fırsata dönüştürülecekse, yeniden yapılanma sürecinde firmalara devlet tarafından teknolojik destek, finansal danışmanlık ve lojistik destek gibi hizmetlerin sunulması gerekmektedir.

- Esnafa geri dönüşsüz ya da faizsiz kredi ve hibe destekleri, vergi ve çalışan sigortası indirimlerine yönelik desteklerinin sağlanması ve destek türlerinin çeşitlendirilmesi yatırımcının bölgeden kaçmasını engelleyecektir.

- İyileştirme çalışmaları, mekânsal değişim süreçleri, hibe ve destek programları, yeni başlayan ve takip eden süreçlerle ilgili olarak düzenli bilgilendirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

Sonuçta, Elbistan'da ekonomik hayat canlılık kazanmazsa dışarıya göçlerin artacağı ve bu durumun Elbistan için ilerleyen süreçte sosyoekonomik açıdan olumsuzluklar meydana getireceği görülmektedir.

KAYNAKÇA

Charina, A.; Kurnia, G.; Mulyana, A.; Mizuno, K. (2022). Sustainable Education and Open Innovation for Small Industry Sustainability Post COVID-19 Pandemic in Indonesia. *J. Open Innov. Technol. Mark. Complex*, 2022, 8(4), 215.

Etuk, R.U., Etuk, G.; Michael, B. (2014). Small and Medium Scale Enterprises (SMEs) and Nigeria's Economic Development. *Mediterranean Journal of Social Science*, 5, 656–662.

Haber sitesi. (2022). *Elbistan'a Tarıma Dayalı Besi İhtisas Organize Sanayi Bölgesi.* https://www.marasexpress.com/2022/11/07/elbistana-tarima-dayali-besi-ihtisas-organize-sanayi-bolgesi/. Son erişim tarihi: 13.03.2023.

Kahramanmaraş Büyükşehir Belediyesi. (2021). *Elbistan Besi OSB'de İlk Adımlar Atıldı.* https://kahramanmaras.bel.tr/haber/2021/04/02/elbistan-besi-osbde-ilk-adimlar-atildii. Son erişim tarihi: 13.03.2023.

Kahramanmaraş Valiliği İl AFAD. (2020). *Kahramanmaraş İl Afet Risk Azaltma Planı.* https://kahramanmaras.afad.gov.tr/kurumlar/kahramanmaras.afad/e-kutuphane/IL-PLANLARI/KAHRAMANMARAS%CC%A7-IL-AFET-RISK-AZALTMA-PLANI2022.pdf .Son erişim tarihi: 09.03.2023.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kahramanmaraş Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü. (2019). *Kahramanmaraş İl Sanayi Durum Raporu 2019*. https://www.sanayi.gov.tr/plan-program-raporlar-ve-yayinlar/81-il-sanayi-durum-raporlari/mu2603011642. Son erişim tarihi: 13.03.2023.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kahramanmaraş Sanayi ve Teknoloji İl Müdürlüğü. (2020). *Kahramanmaraş İl Sanayi Durum Raporu 2020.* https://www.sanayi.gov.tr/plan-program-raporlar-ve-yayinlar/81-il-sanayi-durum-raporlari/mu1602011642. Son erişim tarihi: 13.03.2023.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı .(2023). *Firma sektör bilgileri sorgulama* https://meydip.sanayi.gov.tr/vatandas/index. Son erişim tarihi: 13.03.2023

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü. (2022). *2022 İlçe Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Siralamasi Araştirmasi SEGE) Raporu*. https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/b94224510b7b/sege/ilce-sege-raporlari. Son erişim tarihi: 13.03.2023.

Scott, A. J. (2006). The Changing Global Geography of Low-Technology,Labor-Intensive Industry: Clothing,Footwear, and Furniture. *World Development*, 34(9), 1517–1536.

TC Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı. (2010). *TR 63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) Bölge Planı 2010-2013*.https://www.dogaka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/www.dogaka.gov.tr_843_AY3T53IR_Dogaka_Bolge_Plani.pdf .Son erişim tarihi: 13.03.2023.

TC Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı. (2013). *2014-2023 Bölge Planı Analiz Çalışması* https://www.dogaka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/wwwdogakagovtr_500_ld2d63kz_tr63-bolge-plani-2014-2023-analiz-calismalari.pdf .Son erişim tarihi: 13.03.2023.

TC Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı. (2021). *Türkiye'de Kentsel ve Kırsal Yerleşim Sistemleri Araştırması (Yer-Sis) TR63 Bölgesi (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye) Değerlendirme Raporu'na göre TR63 Bölgesi*. https://www.dogaka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/yer-sis-tr63-bolgesi-degerlendirme-raporu.pdf. Son erişim tarihi: 13.03.2023.

TUIK. (2023). *Nüfus Verileri.* https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=nufus-ve-demografi-109&dil=1. Son erişim tarihi: 13.03.2023.

World Bank. (2023a). *Global Facility for Disaster Reduction and Recovery. 2023. Global Rapid Post-Disaster Damage Estimation (GRADE) Report* : February 6, 2023 Kahramanmaraş Earthquakes - Türkiye Report". DC. http://localhost:4000//entities/publication/ba591968-

fbfd-4443-b859-2bc30906f6fa License: CC BY 3.0 IGO. Son erişim tarihi: 13.03.2023.

World Bank. (2023b). *Earthquake Damage in Türkiye Estimated to Exceed $34 billion: World Bank Disaster Assessment Report.* https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/02/27/earthquake-damage-in-turkiye-estimated-to-exceed-34-billion-world-bank-disaster-assessment-report. Son erişim tarihi: 13.03.2023.

EKLER

EK-1. Meslek gruplarına ve konteyner kentlere göre anket yapılan kişi sayıları

1- Kayseri Çarşısı
2- Melik Gazi Çarşısı
3- Talas Kent
4- Kocasinan

MESLEK GRUBU		1	2	3	4
	Bilinmeyen			2	
	Fotoğrafçı	1			1
	Maya	1			
Çok fonksiyonlu ürün satış hizmetleri	Spotçu	1			
Çok fonksiyonlu ürün satış hizmetleri	Çılgın Avm	1			
Çok fonksiyonlu ürün satış hizmetleri	Istoç Avm	1			
Danışmanlık hizmetleri veren birimler	Meslek Odası			1	
Destek hizmetleri veren birimler	Dalgıç Kurtarma	1			
Elektronik eşya satış	Elektronik	4	3		
Elektronik eşya satış birimleri	Beyaz Eşya	1			
Evcil hayvan bakım ve sağlık	Veteriner			2	

birimleri					
Hazır giyim	Erkek Giyim				1
Hazır giyim	Giyim	4	2		
Hazır giyim	Kadın Giyim	1			1
Hazır giyim	İç Giyim		1		
Hazır giyim	Bebe-Çocuk Giyim				2
Hazır giyime girmeyen kıyafet hizmeti sağlayan birimler	Terzi	4			1
İletişim ile ilgili ürün satış birimleri	Türk Telekom	1			
İletişim ile ilgili ürün satış birimleri	Vodafone Bayi	1			1
İletişim ile ilgili ürün satış birimleri	Cep Telefon İletişim	5			
İnşaat malzemeleri satış hizmetleri	Demir-Çimento			2	
İnşaat malzemeleri satış hizmetleri	İnşaat				1
İnşaat malzemeleri satış hizmetleri	Nalbur	2	1	1	
Kişisel bakım hizmetleri	Berber	4	2		2
Kişisel bakım hizmetleri	Kadın Kuaförü	1	1		1
Kişisel bakım ürünleri ve hobi malzemeleri satan birimler	Kozmetik				1
Kişisel bakım ürünleri ve hobi malzemeleri satan birimler	Tuhafiye				1
Konfeksiyona girmeyen dış giyim satış birimleri	Gözlükçü	1	2		
Konfeksiyona girmeyen dış giyim satış	Ayakkabıcı	4			2

birimleri					
Konfeksiyona girmeyen dış giyim satış birimleri	Eşarp/Çanta	1			
Konut içi servis hizmetleri	Elektirik Tesisat	1			1
Konut içi servis hizmetleri	Klima Kombi				1
Konut içi servis hizmetleri	Soğutma				1
Konut içi servis hizmetleri	Çilingir	1	1		
Konut içi servis hizmetleri	Doğalgaz Tesisat				1
Konut içi servis hizmetleri	Elektrikçi	4	1		
Konut içi servis hizmetleri	Sıhhı Tesisat	6	1		1
Lojistik servisler	Kargo				2
Lokanta restoran hizmetleri	Çiğ Köfteci				1
Lokanta restoran hizmetleri	Kebap Salonu-Lokanta	3			1
Lokanta restoran hizmetleri	Kahvaltı Salonu				1
Lokanta restoran hizmetleri	Simit Poğaça		1		
Lokanta restoran ve daha küçük donanımlı hizmetler	Büfe	2	1	1	
Lokanta restoran ve daha küçük donanımlı hizmetler	Çay Ocağı	3		1	2
Mutfak ürünleri satış birimleri	Züccaciye	2			2
Okul malzemeleri satan birimler	Kırtasiye	2	1		1
Perakende gıda satış	Baharatçı				1
Perakende gıda satış	Şarküteri	1			1
Perakende gıda satış	Kasap		1		

Perakende gıda satış	Kuruyemiş	1	1		1
Perakende gıda satış	Manav	3			
Perakende gıda satış	Market	8			1
Perakende gıda satış	Unlu Mamüller	1			
Perakende gıda satış	Yumurtacı	1			
Sağlık hizmetleri	Eczane		1		
Sağlık hizmetleri	Medikal				1
Sağlık hizmetleri	Sağlık Hizmetleri				2
Tamamlayıcı hizmetler	Sigortacı	2			3
Tamir bakım hizmetleri	Beyaz Eşya Tamir		1		1
Tamir bakım hizmetleri	Bilgisayar Tamiri				1
Tamir bakım hizmetleri	Telefon Tamiri				4
Tarım ürünleri ve tamamlayıcı ürünler satış birimleri	Gübre Satışı			4	
Tarım ürünleri ve tamamlayıcı ürünler satış birimleri	Kaya Tarım	1			
Tarım ürünleri ve tamamlayıcı ürünler satış birimleri	Yem Satışı			4	
Tarım ürünleri ve tamamlayıcı ürünler satış birimleri	Zirai Alet Satış			1	
Tarım ürünleri ve tamamlayıcı ürünler satış birimleri	Zirai İlaç			2	
Tekstil ürünleri satan birimler	Ev Tekstili				1
Tekstil ürünleri satan birimler	Tekstil	1			
Toptan gıda satıcıları	Toptan Gıda	1			

Ürün satışı tamamlayan birimler	Ambalaj	1			
TOPLAM	86	22	11	48	